

ІНФОРМАЦІЙНА ПОЛІТИКА АВТОРИТАРНИХ РЕЖИМІВ У СУЧАСНОМУ НАУКОВОМУ ДИСКУРСІ: АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

У статті здійснено систематизований огляд сучасних досліджень інформаційної політики новітніх авторитарних режимів, що трансформуються від класичних моделей насильницького контролю до витончених форм інформаційно орієнтованого управління. На основі праць С. Левіцькі та Д. Зіблатта, П. Креко, З. Ейнієді, Б. Розенфельда й Дж. Воллеса, Л. Гарбе та С. Мери, Е. Лемона, А. Еплблом, а низки емпіричних досліджень російської та китайської дезінформації простежено, як пропаганда, дезінформація, цензура та цифровий нагляд перетворюються на ключові інструменти автократизації. Узагальнено концепції «спін-диктатури», «інформаційного авторитаризму», «глобальної війни знань», «цифрового авторитаризму» та «авторитарного інформаціоналізму», показано конвергенцію російських і китайських підходів до маніпулювання інформацією, а також експорт інформаційних практик як форми гібридної агресії. Окреслено вразливості демократичних режимів перед іноземними інформаційними впливами та окремі напрями протидії, що поєднують інституційні, технологічні й освітні інструменти.

309

Ключові слова: авторитаризм, новітні автократії, FIMI, дезінформація, пропаганда, цифровий авторитаризм.

Information Policy of Authoritarian Regimes in Contemporary Academic Discourse: Literature Review (A Review of Current Research)

The information environment of the 21st century has become a primary battleground for authoritarian regimes seeking to consolidate power domestically and project influence internationally. Classical models of autocratic rule have given way to sophisticated, information-centred governance strat-

¹ Кандидат філософських наук, старший науковий співробітник відділу проблем світового політичного розвитку, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України, Україна. E-mail: maksymkyiak@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0002-3039-3306>.

egies that exploit digital technologies, algorithmic platforms, and cognitive vulnerabilities in open societies. The convergence of Russian and Chinese approaches to information manipulation, combined with the coordinated export of these practices to third countries, represents a qualitatively new challenge for liberal democracies, particularly in Europe and the post-Soviet space. Despite a growing body of scholarship on disinformation, propaganda, and digital authoritarianism, a systematic synthesis of the theoretical frameworks that explain this transformation remains underrepresented in Ukrainian academic discourse.

This article aims to conduct a structured review of contemporary international scholarship on the information policies of modern authoritarian regimes, to identify the key conceptual frameworks that describe their information strategies, and to assess their implications for democratic resilience – with particular relevance to Ukraine’s security context.

310 — *Methods.* The study employs theoretical-conceptual analysis and a systematic literature review of scholarship on the transformation of authoritarianism in the digital age, informational autocracies, and digital authoritarianism. A comparative approach is applied to interpret Russian and Chinese practices of information control. Elements of discourse analysis are used to reconstruct the key narratives and ideological frameworks that accompany democratic backsliding and the export of authoritarian information strategies. The corpus of sources includes peer-reviewed academic articles, policy papers, and monographs from leading Western, Ukrainian, and international research institutions published primarily between 2014 and 2025.

The review identifies four interconnected conceptual clusters. First, the transition from classical repressive dictatorships to “spin dictatorships” and “informational autocracies” (Levitsky and Ziblatt 2018; Krekó 2025; Rosenfeld and Wallace 2024) reveals that contemporary authoritarian regimes no longer rely primarily on violence but on the sophisticated restructuring of information environments to construct an illusion of legitimacy. Second, the concept of “authoritarian informationalism” (Garbe and Merz 2025) captures how digital technologies have enabled a dual transformation: empowering surveillance, targeted censorship, and preemptive neutralisation of dissent, while simultaneously creating new systemic vulnerabilities for regimes dependent on transnational platforms. Third, the convergence of Russian and Chinese disinformation strategies (Swanström and Månsson 2025; Sahgal and Shukla 2022; Hamilton and Ohlberg 2020) demonstrates how two structurally distinct actors are increasingly aligned in promoting

anti-Western narratives, exporting digital control technologies, and building parallel global information architectures through state media, bot networks, and coordinated inauthentic behaviour. Fourth, the structural vulnerabilities of democracies – rooted in their openness, normative constraints on state intervention, and eroded institutional trust – are systematically exploited by authoritarian actors as asymmetric advantages, particularly through foreign information manipulation and interference (FIMI) operations.

Conclusions. Modern authoritarian regimes share a set of defining characteristics in the information domain: systematic use of disinformation and propaganda as substitutes for overt coercion; centralised control over information infrastructure; the fusion of online and offline surveillance; and the deliberate blurring of the boundary between truth and falsehood to generate cognitive paralysis rather than persuasion. Domestically tested mechanisms – “firehose of falsehood,” cognitive warfare, bot-network amplification – are systematically projected outward, transforming informational autocracy from a domestic governance style into an exported instrument of geopolitical competition. For Ukraine, these findings carry direct security implications: Russia’s full-scale military aggression is accompanied by a long-term information war targeting internal cohesion, institutional legitimacy, and international standing. Effective countermeasures require an integrated strategy combining strategic communications capacity, institutional fact-checking infrastructure, media literacy education, and sustained diplomatic engagement with partner states to maintain the sanctions and support framework that constrains Russian operational capability.

Keywords: *media literacy, European Union, disinformation, digital policy, information security, digital competences, artificial intelligence, media education.*

Постановка проблеми та актуальність дослідження. З огляду на інформаційні стратегії новітніх автократій, сучасні дослідження демократичного занепаду демонструють, що класичні форми авторитаризму поступово змінюються на більш витончені моделі контролю, засновані на маніпулюванні інформаційними потоками, цифровому нагляді та гнучкій цензурі. Осмислення цієї трансформації потребує поетапного аналізу: від внутрішньої ерозії демократичних інститутів та процедур до еволюції пропаганди й, зрештою, до розуміння дезінформації як системного інструменту управління суспільством.

Мета дослідження полягає у здійсненні структурованого огляду сучасної міжнародної літератури про інформаційну політику новітніх авторитарних режимів, виявленні ключових концептів, що описують їхні інформаційні стратегії.

Завдання дослідження полягає у: систематизації провідних теоретичних підходів до осмислення переходу від класичних репресивних авторитарних режимів до нових, інформаційно орієнтованих моделей автократичного правління, заснованих на контролі над інформаційними потоками та цифровому нагляді; з'ясуванні того, як у сучасних дослідженнях пов'язуються внутрішні трансформації авторитарних режимів із їхньою зовнішньою інформаційною політикою та впливом на демократичні держави, зокрема через експорт цифрових інструментів контролю, дезінформації та когнітивної війни.

Аналіз останніх досліджень спирається на декілька ключових ліній. Зокрема, з одного боку, праці С. Левіцькі та Д. Зіблатта, П. Креко, Б. Розенфельда й Дж. Воллеса фіксують перехід від класичних репресивних диктатур до «спін диктатур» та інформаційних автократій, що підривають демократію через маніпуляцію нормами, процедурами та інформаційним середовищем замість відкритого насильства. З іншого боку, Е. Ешплбом, Е. Лемон, П. Калліоніємі, демонструють, що автократії діють як транснаціональна мережа, де пропаганда та дезінформація тісно інтегровані з клептократичними, дипломатичними та безпековими практиками. Окремий напрямок становлять дослідження конвергенції російських і китайських підходів до інформаційної війни (А. Сахгал, А. Шукла, Н. Сванстрьом, С. Монссон, К. Гамільтон, М. Ольберг, Дж. Брандт), у яких фіксується зближення Москви та Пекіна в просуванні антизахідних наративів і побудові глобальних мереж впливу. Праці П. Померанцева й М. Вайса, К. Мішеля, А. Шестополової та О. Чижової детально описують російські інформаційні кампанії від моделі «поток брехні» до конструювання образу України як «ворога» й атак на європейські інституції, демонструючи, як відкритість демократичних медіасистем перетворюється на вразливість у протистоянні з автократіями.

Методологія дослідження ґрунтується на теоретико концептуальному аналізі та систематичному огляді сучасної літератури щодо трансформації авторитаризму в інформаційну добу, інформаційної автократії та цифрового авторитаризму. Застосовано порівняльний підхід до інтерпретації російських і китайських практик інформацій-

ного контролю, а також елементи дискурс аналізу для реконструкції ключових нарративів і ідеологічних рамок, що супроводжують демократичний відкат та експорт авторитарних інформаційних стратегій.

Виклад результатів дослідження. Трансформація авторитаризму в інформаційну добу. Праця Стівена Левіцкі та Деніела Зіблатта «Як помирають демократії» (Levitsky and Ziblatt, 2018) є вихідною точкою для осмислення природи новітніх авторитарних режимів. На основі широкої порівняльної бази Левіцкі та Зіблатт виокремлюють чотири ключові поведінкові індикатори потенційних автократів і підкреслюють, що розмивання демократичних норм відбувається переважно без відкритого насильства, насамперед через риторичну, делегітимізацію опонентів і маніпулювання інформаційним простором. Якщо Левіцкі та Зіблатт окреслюють структурний вимір демократичного занепаду, то Петер Креко у праці «Промивання мізків народу, народом, для народу» (Krekó 2022) заглиблюється в інформаційну механіку цього процесу. Центральна теза автора полягає в тому, що класичні диктатури поступаються місцем «спін-диктурам» та «інформаційним автократіям», що спираються не на відкрите придушення, а на витончене переналаштування інформаційного середовища для конструювання ілюзії легітимності. Такі режими не закривають канали комунікації, а трансформують їх так, щоби потрібні наративи сприймалися як природні та самоочевидні. Водночас Креко не обмежується діагностикою загроз: ефективна протидія дезінформації, на його переконання, передбачає комплексний підхід, що поєднує інституційні, технологічні та освітні заходи. Логічним продовженням цієї аналітичної лінії є дослідження Бенджаміна Розенфельда та Джеремі Воллеса «Інформаційна політика та пропаганда в авторитарних суспільствах» (Rosenfeld and Wallace, 2024), у якому автори уточнюють функції авторитарної пропаганди: вона переслідує не лише переконання громадян у легітимності та компетентності режиму, а й демонстрацію його здатності спотворювати саму реальність. Утім, створюючи викривлений інформаційний простір, автократії ризикують стати жертвами власної дезінформації: коли еліти починають вірити у пропагандистські наративи, стратегічні рішення ухвалюються на основі хибної картини світу, що перетворює пропаганду одночасно на інструмент контролю і на джерело внутрішньої вразливості режиму.

У статті «Дилема диктатора: теорія пропаганди та репресії» дослідники Гітмез та Сонін (Gitmez and Sonin, 2023) пропонують теоретичну модель взаємодії між двома ключовими інструментами авторитарної влади – репресіями та пропагандою, розглядаючи їх не як взаємовиключні, а як взаємодоповнювальні механізми. Автори демонструють, що посилення репресій через страх знижує готовність громадян критично мислити та шукати альтернативні джерела інформації. У результаті формується замкнене коло: жорсткий силовий апарат і агресивні інформаційні кампанії разом створюють подвійний тиск на суспільство, закріплюючи владу режиму, але водночас посилюючи його залежність від постійного нарощування як репресій, так і інформаційних маніпуляцій. У свою чергу, у праці «Ідеології автократизації» Золт Ейнєді (Eynedi 2023) розгортає теоретичну рамку для розуміння ідеологічних засад сучасних автократій і того контексту, в якому функціонує авторитарна пропаганда. Центральною рисою цієї ідеології він визначає антиуніверсалізм: заперечення універсальних прав людини як «інструменту західного домінування» та просування натомість локальних, цивілізаційних чи релігійних цінностей як нібито «автентичної» альтернативи.

314

Публікація «Чутки, пропаганда та конспірологія: нові погляди на ідеологічні виміри демократичного регресу та авторитаризації» (Wolf, Bachleitner, and Bufkin, 2024) систематизує літературу про вкрай важливий засіб авторитарних режимів, чутки та конспірологію як ключові інструменти ідеологічної ерозії демократій. Автори наполягають, що фейкові новини та теорії змови неможливо адекватно аналізувати без урахування соціально-економічної нерівності та кризи довіри до еліт.

У статті Ming Chiao Chang «Мистецтво війни в інтернеті» (Chang and Lin, 2020) робиться наголос на тому, що автократичні режими як правило спершу відпрацьовують цензуру й фейкові кампанії всередині країни, а згодом проектують їх назовні, створюючи навколо себе пояс інформаційного тиску на сусідні демократії як менш помітну альтернативу прямій військовій агресії. Відповідно до цієї логіки зовнішня дезінформація постає у якості продовження внутрішніх практик контролю, а інформаційний простір – ще одним виміром геополітичного суперництва. Праця американської дослідниці Енн Епплбом «Автократія Inc.: диктатори, що прагнуть панувати над світом» (Applebaum, 2024) розгортає цю логіку на глобальному рівні,

описуючи сучасні автократії як елементи єдиної транснаціональної мережі. Центральна теза авторки полягає у тому, що режими XXI століття більше не є ізольованими утвореннями: їх об'єднує не спільна ідеологія, як у часи Холодної війни, а прагматична мета збереження влади, особистого збагачення та гарантій безкарності. У межах цієї «корпорації автократів», як стверджує дослідниця, режими діляться технологіями, надають взаємну дипломатичну підтримку, реалізують спільні економічні проекти та допомагають одне одному обходити міжнародні санкції. Не менш важливим за фінансові мережі є контроль над інформацією: мета сучасної пропаганди, за спостереженням Епплблом, кардинально змінилася.

На думку Епплблом, кінцева мета цієї глобальної інформаційної діяльності – знецінити самі принципи демократії, прав людини та верховенства права, створивши враження їхньої неефективності. У такій перспективі інформаційна політика автократій перестає бути допоміжним інструментом і стає системоутворювальним елементом їхньої як зовнішньої, так і внутрішньої стратегії.

315

Едвард Лемон у праці «Об'єднані Великі Брати: Вплив Китаю та Росії на посилення цифрового авторитаризму в Таджикистані» (Lemon, 2025) конкретизує описану Епплблом картину на прикладі Центральної Азії, демонструючи, як авторитарні режими поєднують технологічні та правові інструменти для зміцнення контролю. Він описує концепцію «об'єднаних автократій», у межах якої моделі управління, законодавчі практики та цифрові технології циркулюють між державами, перетворюючи інтернет із простору свободи на інфраструктуру цензури.

У дослідженні «За межами оборони: проактивна стратегія Заходу в інформаційній сфері» вчений Пекка Калліоніємі (Kallioniemi 2025) доводить, що на тлі координації автократій ліберальні демократії систематично програють інформаційну боротьбу саме через власну оборонну, реактивну позицію. Відкритість демократичних суспільств, що є їхньою ключовою цінністю, перетворюється на вразливість, яку авторитарні режими цілеспрямовано експлуатують. Калліоніємі закликає до переходу від пасивного захисту до проактивної стратегії. Він детально описує асиметрію сучасної інформаційної боротьби та структурні переваги авторитарних супротивників. У цьому контексті особливо показовою є теза про те, що демократії опиняються в менш вигідному становищі саме через власні норми й обмеження,

тоді як авторитарні режими діють без подібних стримувань, що створює хронічний дисбаланс у темпі й масштабі реагування.

У статті «Порівняльний аналіз впливу авторитарних і демократичних політичних систем» (Dziundziuk, 2024) Борис Дзюндзюк наголошує, що інформаційні технології та пропаганда є ключовими інструментами внутрішнього контролю в авторитарних режимах, тоді як у демократіях вони формально покликані підтримувати відкритість і плюралізм. Він підкреслює, що хоча автократії здатні швидко мобілізувати ресурси та демонструвати видиму ефективність у короткостроковій перспективі, їхня політика інформаційної закритості в умовах криз часто призводить до катастрофічних наслідків.

316 — Турецький дослідник Чакір Сомляй (Çakır Somlyai, 2022), продовжуючи цю думку, у дослідженні «Демократія проти автократії: боротьба з дезінформацією та пошук альтернативних шляхів для Європи» пропонує критичний погляд на європейські політики боротьби з дезінформацією, застерігаючи від надто агресивної, милітаризованої риторики. У публікації розглядається інформаційна екосистема «постправди», де емоції та ідентичності переважають над фактами, а авторитарні уряди здатні зловживати самою рамкою «боротьби з дезінформацією», перетворюючи її на інструмент цензури. Використання метафор «війни» з фейками, за Чакір Сомляєм, ризикує легітимізувати надмірний контроль над інформаційним простором під прикриттям нібито благородних цілей, що ставить перед демократіями складне завдання: протидіяти авторитарній інформаційній загрози, не відтворюючи авторитарні практики у власній політиці.

Конвергенція новітніх автократій в інформаційній сфері. Конвергенція новітніх автократій в інформаційній сфері проявляється насамперед у зближенні стратегічних цілей і засобів впливу. Арун Сахгал і Аншіта Шукла у своєму дослідженні «Китайсько-російські відносини у мінливому глобальному світопорядку» (Sahgal and Shukla, 2022) аналізують не лише спільні інформаційно-ідеологічні цілі, а й внутрішні суперечності китайсько-російського альянсу, розглядаючи його як спробу сформувати узгоджену альтернативу західному ліберальному порядку. На їхню думку, головним завданням цього партнерства є ревізія існуючої світової системи: Москва та Пекін, як вони стверджують, прагнуть закріпити модель багатоплярного світу, у якій авторитарні держави отримують більший про-

стір для маневру та менш жорсткі обмеження з боку міжнародних інституцій.

Ширший вимір російсько-китайської взаємодії в інформаційній сфері аналізують Ніклас Сванстрьом та Філіп Боргес Мансон у своїй праці «Конвергенція дезінформації: вивчення російського та китайського партнерства у цифрову еру» (Swanström and Månsson, 2025). Вони описують «когнітивну війну» Китаю проти Тайваню, ревіталізацію Росією доктрин впливу на «близьке зарубіжжя» та поступову конвергенцію їхніх дезінформаційних зусиль у глобальному масштабі. Попри відмінні регіональні пріоритети й асиметрію ресурсів, як стверджують автори, Москва й Пекін зближуються в просуванні антиамериканських і загалом антизахідних наративів.

У колективній монографії «Російська Федерація у глобальну війну знань: операції впливу у Європі та у сусідніх країнах» запропоновано концептуальну рамку для осмислення ідеологічних засад російських дезінформаційних кампаній (Mölder, Sazonov, Chochia, and Kerikmäe, 2021). Автори демонструють, як Росія перетворила інформацію на зброю в геополітичному протистоянні із Заходом, розглядаючи інформаційний простір як окремий театр воєнних дій, де ключовим ресурсом є не територія, а свідомість людей. Центральною є концепція «Глобальної війни знань» як форма психологічної війни, спрямованої на боротьбу за інтерпретацію реальності. Її головною ціллю постає свідомість аудиторії, а інформація виступає полем, на якому вирішується, чия версія подій стане домінуючою. На цьому тлі працює О. Кондратенка та А. Верховцевої (Kondratenko and Verkhovtseva, 2025) «Системні риси зовнішньої орієнтації автократій (випадки Росії, Китаю й КНДР)» демонструє, як Росія, Китай і Північна Корея перетворюють зовнішню політику на продовження внутрішньої пропаганди: наративи про «вороже оточення», легітимізація експансіонізму, виправдання війни проти України, політики щодо Тайваню виводяться на міжнародну арену через контрольовані медіа. Статті Г. Почепцова (Pochepstov 2023), В. Романюк (Romaniuk, 2023) і А. Паєра (Paier, 2023) фіксують російсько-українську війну як зразковий випадок поєднання класичної «тотальної» пропаганди із сучасним цифровим інструментарієм і структурними вадами авторитарної військової культури, де інформаційна «перемога» покликана компенсувати провали на полі бою. На рівні конкретних каналів дослідження соціальних ботів і алгоритмічних упереджень платформ демон-

струють, як авторитарні актори маскують пропаганду під «органічну дискусію», штучно створюють відчуття більшості та нав'язують радикальні наративи як усередині країни, так і за кордоном.

Клайв Гамільтон і Марайке Ольберг у праці «Прихована рука Китаю. Як КНР непомітно захоплює світ» (Hamilton and Ohlberg, 2023) продовжують попередній аналіз і засвідчують, як сучасний Китай вибудовує глобальну мережу впливу, поєднуючи інструменти «м'якої сили» з контрольованими партією медіаструктурами. Вони наголошують, що вихід Комуністичної партії Китаю у світовий медіапростір є ключовим елементом стратегії переосмислення міжнародного дискурсу про КНР.

Дослідник Філ Каннінгем (Cunningham, 2023) у своїй публікації «Імперії брехні: Як китайські та російські державні ЗМІ привласнили апокрифічну цитату Орвелла для критики Заходу» висуває доволі цікаву та дискусійну тезу про те, що популярний на Заході образ неминучого китайського домінування у XXI столітті є радше «міражем», ніж реалістичним прогнозом. Він протиставляє глянцеви́й образ «нової наддержави» реальності системного придушення, експлуатації та брехні, що пронизують китайське суспільство. Дослідник наголошує, що КПК уміло використовує успіхи відносно вузької групи як піар вітрину, тоді як поза кадром залишаються невдоволення, приховані кризи та репресії. Попри це, автор вважає, що страх перед новим витком насильства й хаосу, підсилений історичною пам'яттю, лишається потужним фактором інерційної стабільності режиму.

Дослідження Джессіки Брандт «Автократичні підходи до інформаційної маніпуляції» (Brandt, 2022) здійснює компаративний аналіз російського та китайського «інформаційного арсеналів», демонструючи, як обидва режими використовують цифрові технології для стратегічних комунікацій і публічної дипломатії. Якщо Москва фокусується на підриві та поляризації, то Пекін більше зацікавлений у конструюванні видимості консенсусу й нормалізації репресивної практики, зокрема через «відмивання» офіційних меседжів у західних медіапросторах. У підсумку обидві держави системно інвестують у цифрову пропаганду й цензуру як у ключовий інструмент геополітичного суперництва з ліберальними демократіями, що й формує ту саму конвергенцію новітніх автократій в інформаційній сфері.

Цифровий авторитаризм та цензура у новітніх автократіях. У науковій праці «Піднесення авторитарного інформаціоналізму» Ліза

Гарбе та Серафіна Ф. Мерц вводять поняття «авторитарного інформаціоналізму» для опису нової логіки правління в епоху цифрових технологій (Garbe and Merz, 2025). Вони визначають його як ефективне поєднання онлайн- та офлайн-тактик стеження, маніпуляцій та контролю над інформаційними потоками. На відміну від класичного авторитаризму, який спирається насамперед на відкриті репресії та демонстративне насильство, авторитарний інформаціоналізм робить ставку на прихований, превентивний і цільовий вплив. А саме: формування громадської думки, раннє виявлення й нейтралізацію опонентів із мінімальним публічним розголосом та розмиванням межі між пропагандою, цензурою й нібито «нейтральним» управлінням платформами. Ключовий висновок авторів стосується подвійного ефекту цифровізації для авторитарних режимів. З одного боку, вона суттєво зміцнює їхню стійкість, розширюючи можливості стеження, підвищуючи ефективність пропаганди та здешевлюючи превентивне придушення інакомислення. З іншого боку, цифровізація породжує нові системні вразливості: залежність від транснаціональних платформ і приватних технологічних компаній, зростання ризиків витоків даних, а також імовірність того, що інструменти контролю можуть бути використані проти самого режиму в разі політичної турбулентності. У цьому контексті автори пропонують по-новому подивитися на феномен «цифрового авторитаризму». На їхню думку, йдеться не просто про використання технологій для поширення дезінформації, обмеження доступу до незалежних джерел та побудови систем тотального нагляду. А саме про ширшу трансформацію способів правління, у центрі якої перебуває боротьба за монополію над інформаційними потоками. Як стверджують автори, Китай утілює цю логіку через централізовану систему контролю інтернет-трафіку та «Великий фаєрвол», що блокує доступ до глобальних платформ і формує підконтрольний владі інформаційний простір. Тоді як Росія наслідує цей підхід через політику «суверенного Рунету», поетапно вибудовуючи технічні й правові можливості для ізоляції від зовнішнього впливу.

Щоби зрозуміти природу цієї загрози, важливо звернутися до витоків російської цифрової пропаганди. У праці «Обчислювальна пропаганда в Росії: Витоки цифрової брехні» Сергій Санович демонструє, як Кремль адаптувався до нової медіареальності, вибудовувавши складну інфраструктуру онлайн впливу (Sanovich, 2017). Автор

простежує еволюцію цих інструментів від внутрішнього застосування до зовнішніх операцій, наголошуючи, що розрив між монополізованим телевізійним простором і відносно вільним інтернетом змусив владу інвестувати в ботмережі, «фабрики тролів» та таргетовані кампанії як дешевший і гнучкіший інструмент контролю порівняно з традиційним телебаченням. Набутий досвід контролю над російським онлайн сегментом згодом було експортовано назовні, причому саме гнучкі, масковані під «звичайних користувачів» цифрові операції виявилися ефективнішими за класичні державні медіа на кшталт RT. Їх успіх, як підкреслює дослідник, залежить не стільки від технічної витонченості інструментів, скільки від наявності сприятливого соціально культурного ґрунту в цільових країнах, де російські наративи накладаються на вже існуючі страхи, образи та недовіру до інституцій, підсилюючи внутрішні розколи.

320 — Звіт Центру Міжнародних відносин «Інформаційна війна в інтернеті: протидія прокремлівській дезінформації у країнах Центрально-Східної Європи» надає детальний розбір того, як саме працює російська цифрова пропаганда в Центрально Східній Європі (Centre for International Relations, 2017). Автори описують багаторівневу систему каналів поширення: конспірологічні сайти, т. зв. «медіамости», що переносять фейки у ширший публічний дискурс, окремі мейнстрімні медіа, а також мережі тролів у соцмережах, які відіграють ключову роль у поширенні наративів. Дослідження фіксує високий рівень адаптації меседжів до локальних контекстів. Інше дослідження «Заряджені на війну: Як авторитарні режими застосовують штучний інтелект проти Заходу» системно аналізує загрозу іноземного маніпулювання інформацією та втручання (FIMI), а також когнітивної війни, яку Росія та Китай ведуть проти західних демократій (Matthews, 2025). Особливу увагу приділено генеративному штучному інтелекту, який автори визначають як «суперпідсилювач дезінформації». Адже, на їхню думку, ці технології дозволяють проводити FIMI операції з безпрецедентним масштабом і швидкістю, автоматизуючи процеси, що раніше потребували значних людських ресурсів. Стратегії двох ключових акторів, згідно з цим дослідженням, принципово різняться. Якщо Росія дотримується доктрини руйнівного нігілізму: замість просування власної позитивної ідеології Кремль прагне паралізувати демократичні процеси прийняття рішень, посіяти хаос, поглибити суспільні розколи та підірвати довіру до інститутів – зокрема НАТО

та ЄС. То підхід Китаю, натомість, є більш стратегічним і довгостроковим: Пекін прагне не руйнування, а поступової заміни ліберально демократичного порядку власною моделлю «авторитаризму, орієнтованого на дані», просуваючи світогляд КПК через інтеграцію своїх технологій і норм на глобальному рівні. Особливу занепокоєність авторів викликає зростаюча координація між авторитарними режимами, що перетворює окремі загрози на скоординовану мережу. Ця синергія надає, як вони стверджують, скоординованого характеру тому, що ззовні може виглядати як розрізнені операції.

У звіті «Небезпека нереальності: як Кремль перетворює інформацію, культуру та гроші на зброю» Пітер Померанцев і Майкл Вайс окреслюють принципово нову модель кремлівської пропаганди, чия мета – не переконати аудиторію, а дезорієнтувати її, занурюючи в стан хаосу, недовіри та когнітивної апатії (Pomerantsev and Weiss, 2014). Насичуючи інформаційний простір суперечливими версіями подій і теоріями змови, Росія, на думку авторів, систематично розмиває саме поняття об'єктивної істини й водночас зловживає свободою слова ліберальних демократій, звертаючи їхні власні цінності проти них. У підсумку Росія перетворює відкритість демократичних суспільств на їхню вразливість, підмінюючи інформацію дезінформацією та нав'язуючи тезу про «повну відносність істини», що, на думку Померанцева та Вайса, вимагає принципово нових форм регулювання й прозорості фінансування медіа.

Якщо Померанцев і Вайс аналізують архітектуру кремлівської дезінформації, то Кейсі Мішель у звіті Атлантичної ради «Наративи війни: Дослідження російських історій про агресію проти України» застосовує цю оптику до конкретного випадку, а саме: виправдання збройної агресії проти України (Michel, 2025). Строката, суперечлива та постійно змінювана мішанина пояснень передумов для збройної агресії, за спостереженням Мішель, відображає глибший стратегічний провал: відсутність чітких воєнних цілей породжує наративний безлад, а сама російська війна проти України є лише першим видимим проявом ширшої спроби відновити логіку «сфер впливу» та підірвати міжнародну систему.

Українська дослідниця Анастасія Шестополова у праці «Від екранів до поля бою: відслідковуючи конструювання образу ворогу на російському телебаченні» простежує, як російське телебачення роками конструювало образ України як екзистенційного ворога, готуючи

ґрунт для повномасштабного вторгнення (Shestopalova, 2024). На її думку, ворожа комунікація не була спонтанною, адже шляхом послідовної демонізації та дегуманізації українців медіа створили інформаційне середовище, у якому війна сприймається як «неминуча» та «виправдана», а будь-який опонент російських претензій автоматично зараховується до розряду загроз. Цю логіку продовжує дослідження іншої вітчизняної науковиці Ольги Чижової «Європейський парламент як ціль і засіб у російських інформаційних і маніпулятивних кампаніях», у якому Європейський парламент постає одночасно ціллю й інструментом російських інформаційних операцій (Chyzhova, 2022). Авторка демонструє, як Кремль не лише атакує інституцію ззовні, а й інструменталізує окремих євродепутатів для легітимізації пропагандистських наративів, надаючи їм вигляду «внутрішньої альтернативної позиції» всередині ЄС, у центрі яких – антиукраїнські, антиєвропейські та загалом антидемократичні меседжі, спрямовані на підрив довіри до європейських інститутів.

322

Висновки. Новітні автократії засвідчують низку спільних рис в інформаційній сфері. Для них характерними є системне використання дезінформації та пропаганди замість відкритого насильства, централізований контроль над інформаційною інфраструктурою, поєднання онлайн і офлайн нагляду, а також цілеспрямоване розмивання межі між правдою та брехнею. Вони діють не лише репресивно, а й створюючи цілі альтернативні картини світу, в яких легітимізуються експансія та війна. Відпрацьовані всередині країни механізми цензури, «потоків брехні», когнітивної війни, використання ботмереж цілеспрямовано проєктуються назовні. Таким чином, інформаційна автократія перестає бути суто внутрішнім стилем правління і перетворюється на експортований інструмент впливу, що доповнює військовий, економічний та дипломатичний тиск.

Для України це має актуальне значення з погляду безпеки та державної політики. Російська агресія супроводжується довготривалою інформаційною війною, спрямованою на підрив внутрішньої єдності, делегітимізацію українських інституцій і дискредитацію України на міжнародній арені. Ефективна протидія FIMI операціям і когнітивним атакам вимагає цілісної стратегії від України та її партнерів.

Перспективи подальших наукових досліджень. Попри значний масив наявних студій, залишається низка прогалин, що відкривають перспективи для подальших наукових пошуків. По перше, по-

требують детальнішого опрацювання порівняльні емпіричні кейси, які би системно зіставляли різні авторитарні режими (передусім Росію, Китай, Іран, КНДР) за конкретними інструментами та результативністю їхніх інформаційних операцій. По друге, перспективним є дослідження довгострокових ефектів іноземного маніпулювання інформацією та когнітивної війни на виборчу поведінку, політичну поляризацію та довіру до демократичних інституцій. По третє, окремого аналізу потребують успішні практики протидії FIMI на національному та регіональному рівнях, включно з українським досвідом воєнного часу.

References:

1. Applebaum, A. (2024). *Autocracy Inc.: The dictators who want to run the world.*
2. Berezovska-Chmil, O. (2023). Porivnialnyi analiz demokratychnoho ta avtorytarnoho politychnykh rezhymiv [Comparative analysis of democratic and authoritarian political regimes]. *Visnyk Prykarpatskoho universytetu. Serii: Politolohiia*, 1(15), 29–36.
3. Brandt, J. (2022). *Autocratic approaches to information manipulation: A comparative case study.* AidData at William & Mary. <https://www.aiddata.org/publications/autocratic-approaches-to-information-manipulation-a-comparative-case-study>
4. Çakır-Somlyai, Ö. (2022). *Democracy versus autocracy: Tackling disinformation – Finding alternative roadmaps for Europe* [Research paper]. Institute of European Democrats (IED). https://www.iedonline.eu/download/democracy-autocracy/2022_IED_Cakir-Somlyai.pdf
5. Centre for International Relations, & Partners. (2017). *Information warfare in the Internet: Countering pro-Kremlin disinformation in the CEE countries.* Centre for International Relations. https://www.stopfake.org/content/uploads/2017/07/Information-warfare-in-the-Internet_report_19.07-2.pdf
6. Chang, M.-C., Chang, C.-C., & Lin, T.-H. (2020). *The art of “iWar”: Disinformation campaign as a strategy of informational autocracy promotion* (Conference paper). American Political Science Association Annual Meeting. <https://preprints.apsanet.org/engage/apsa/article-details/5f475801ed74b4001163ebe8>
7. Chyzhova, O. (2022). *The European Parliament as a target and a tool in Russian information and manipulation campaigns.* Ukraine

Analytica. <https://ukraine-analytica.org/the-european-parliament-as-a-target-and-a-tool-in-russian-information-and-manipulation-campaigns/>

8. Cunningham, P. (2023, October 20). Empires of lies: How Chinese and Russian state media appropriated an apocryphal Orwell quote to criticize the West. The China Project. <https://thechinaproject.com/2023/10/20/empires-of-lies/>

9. DeSisto, I., Howells, L., Pop-Eleches, G., & Tucker, J. (2024). Countering authoritarian propaganda: Perceived expertise and persuasiveness [Working paper]. Liechtenstein Institute on Self-Determination, Princeton University. https://lisd.princeton.edu/sites/g/files/toruqf506/files/documents/Countering_Authoritarian_Propaganda%20with%20cover.pdf

10. Dziundziuk, B. (2024). A comparative analysis of the impact of authoritarian and democratic political systems on addressing global challenges. https://uaforeignaffairs.com/web/uploads/articles/files/38/193/FA_Vol.34_No.6_2025-47-56.pdf

324

— 11. Echeverría, M., García Santamaría, S., & Hallin, D. C. (Eds.). (2024). State-sponsored disinformation around the globe: How politicians deceive their citizens. Routledge. https://www.researchgate.net/publication/383247091_State-Sponsored_Disinformation_Around_the_Globe_How_Politicians_Deceive_their_Citizens

12. Enyedi, Z. (2023). Ideologies of autocratization (AUTHLIB Working Papers 2023/01). AUTHLIB. https://www.authlib.eu/wp-content/uploads/2023/02/AUTHLIB_WP_2023_01_Enyedi.pdf

13. Garbe, L., & Merz, S. F. (2025). The rise of authoritarian informationalism. Democratization. Advance online publication. DOI: <https://doi.org/10.1080/13510347.2025.2579105>

14. Gitmez, A. A., & Sonin, K. (2023). The dictator's dilemma: A theory of propaganda and repression [Working paper]. University of Chicago. https://voices.uchicago.edu/ksonin/files/2023/05/Gitmez_Sonin_Propaganda_and_Repression_May_2023.pdf

15. Hamilton, K., & Ohlberg, M. (2023). Prykhovana ruka Kytaiu: Yak KNR nepomitno zakhopiuiе svit [Hidden hand of China: How the PRC is quietly taking over the world]. Nash Format.

16. Hutchings, S., Tolz, V., Chatterje-Doody, P., Crilley, R., & Gillespie, M. (2024). Russia, disinformation, and the liberal order: RT as populist pariah. Cornell University Press. <https://ijoc.org/index.php/ijoc/article/download/25533/5076>

17. Kallioniemi, P. (2025). Beyond defence: A proactive strategy for the West in the information domain [Policy paper]. International Centre for Defence and Security.

18. Kondratenko, O., & Verkhovtseva, I. (2025). Systemic features of foreignization of autocracies (Cases of Russia, China and North Korea). *Visnyk of KPI. Political Science and Public Administration*, 1(65), 96. DOI: 10.20535/2308-5053.2025.1(65).332564.

19. Krekó, P. (2025). Brainwashing of the people, by the people, with the people: Mass persuasion and systemic disinformation in democratic and non-democratic contexts [Working paper]. AUTHLIB.

20. Levitsky, S., & Ziblatt, D. (2018). *How democracies die*. Crown Publishers.

21. Lemon, E. (2025). Big brothers united: The influence of China and Russia in strengthening digital authoritarianism in Tajikistan. *Studies in Political Science Review*. Advance online publication.

22. Matthews, K. (Ed.). (2025). *Wired for war: How authoritarian states are weaponizing AI against the West*. Montreal Institute for Genocide and Human Rights Studies; Konrad Adenauer Stiftung Canada. https://migsinstitute.org/wp-content/uploads/2025/09/20250729_Wired-for-war-.pdf 325 —

23. Michel, C. (2025). Narrating the war: Analyzing Russia's narratives for its invasion of Ukraine (Russia Tomorrow: Navigating a New Paradigm). Atlantic Council, Eurasia Center. <https://www.atlanticcouncil.org/wp-content/uploads/2025/12/russia-tomorrow-narrating-the-war.pdf>

24. Mölder, H., Sazonov, V., Chochia, A., & Kerikmäe, T. (Eds.). (2021). *The Russian Federation in global knowledge warfare: Influence operations in Europe and its neighbourhood*. Springer.

25. Paier, A. (2023). Russian capabilities in conventional high intensity warfare: Lessons from the 2022 invasion of Ukraine. *Sõjateadlane (Estonian Journal of Military Studies)*, 20, 41–67. DOI: <https://doi.org/10.15157/st.vi20.24147>

26. Pocheptsov, G. (2023). Russian propaganda wars: Russia Ukraine 2022. *Sõjateadlane (Estonian Journal of Military Studies)*, 20, 102–122. DOI: <https://doi.org/10.15157/st.vi20.24149>

27. Pomerantsev, P., & Weiss, M. (2014). *The menace of unreality: How the Kremlin weaponizes information, culture and money*.

28. Romaniuk, V. (2023). Disinformation narratives of hate as a tool of escalating Russia's war against Ukraine (based on StopFake fact-checking

project materials). *Sõjateadlane* (Estonian Journal of Military Studies), 23, 143–157. DOI: <https://doi.org/10.15157/st.vi23.24202>

29. Rosenfeld, B., & Wallace, J. (2024). Information politics and propaganda in authoritarian societies. *Annual Review of Political Science*, 27, 263–281.

30. Sahgal, A., & Shukla, A. A. (2022). China Russia relations in the changing global order (DPG Policy Brief, Vol. VII, Issue 42). Delhi Policy Group. <https://www.delhipolicygroup.org/publication/policy-briefs/china-russia-relations-in-the-changing-global-order.html>

31. Sanovich, S. (2017). Computational propaganda in Russia: The origins of digital misinformation (Working Paper No. 2017.3). Project on Computational Propaganda, Oxford Internet Institute, University of Oxford. https://sanovich.com/The_Origins_of_Russian_Disinformation_Sanovich.pdf

32. Shestopalova, A. (2024). From screens to battlefields: Tracing the construction of enemies on Russian television. *Ibidem-Verlag*.

326

33. Sloss, D. L. (2022). *Tyrants on Twitter: Protecting democracies from information warfare*. Stanford University Press.

34. Swanström, N., & Månsson, S. (2025, January 21). The convergence of disinformation: Examining Russia and China's partnership in the digital age. Institute for Security and Development Policy. <https://www.isdp.eu/wp-content/uploads/2024/12/ISDP-Special-Paper-Disinformation.pdf>

35. Wolf, A., Bachleitner, K., & Bufkin, S. (2024). Rumors, propaganda, and conspiracies: New insights on the ideological dimensions of democratic backsliding and autocratization. *Perspectives on Politics*, 22(4), 1271–1274. DOI: <https://doi.org/10.1017/S153759272300###X>